

DRAGAN SIMEUNOVIĆ, *Terorizam*,

Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu,
Edicija Crimen, Beograd, 2009, str. 254

Događaji od jedanaestog septembra 2000. godine, učinili su da terorizam, kao pojam i pojava, postane predmet opšteg interesovanja. Ujedno, došlo je do ekspanzije izdavaštva u ovoj oblasti, a novonastale publikacije su pretežno koncipirane u čisto deskriptivnoj formi, opterećene mnoštvom statističkih podataka, često nepouzdanih i nekritički preuzetih iz medija ili sa brojnih internet strana. Osnovna zamerka koja se može uputiti njihovim autorima (uz retke i časne izuzetke), tiče se zanemarivanja činjenice da je terorizam istovremeno pravni, politički i društveni fenomen i da njegovo sagledavanje ili analiza mora biti kao polaznu tačku odabrati jedan ili više pomenutih aspekata.

Upravo je ovo imao u vidu prof. dr Dragan Simeunović, redovni profesor Fakulteta političkih nauka i Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, koji sa razlogom važi za najvećeg poznavoca problematike terorizma na našim prostorima. Stvarajući monografiju pod nazivom *Terorizam*, koja je već doživela drugo izdanje, pokazao je izvanrednu dozu sluha za potrebe, kako stručne i naučne javnosti, tako i znatiželjnika čije interesovanje za ovu temu ne potiče iz profesionalne orijentacije. Odlučan u nameri da terorizam objasni kao političku i društvenu pojavu, vešto vodi čitaoca od pojmovnog određenja, preko društvenih korena i istorijata pojave, sve

do pojavnih oblika i aktuelne situacije u svetu, ali i na našim prostorima.

Autor nam već u predgovoru knjige stavlja do znanja kojim se ciljevima rukovodio dok ju je stvarao. Prvenstveno, on se zalaže za što preciznije definisanje samog pojma terorizma i naglašava da je ovo pitanje važnije od pukog nago milavanja podataka o raznovrsnim terorističkim organizacijama (kritikujući činjenicu da većina autora publikacija posvećenih ovoj temi, pravi maločas pomenutu grešku) koje, kako prof. Simeunović kaže, samo doprinose tome da se „od drveća ne vidi šuma“ /str. 9/.

U skladu sa ovakvim pristupom autora je i podela monografije na dva dela. Prvi deo, pod naslovom *Definisanje, klasifikovanje i istorijat terorizma* obuhvata pet poglavlja. Prvo poglavlje – *Definisanje terorizma*, autor započinje osvrtom na već pomenutu, „zagušenost“ tekstovima čija je tema terorizam gotovo u svim društvenim naukama. Putem interesantnog tabelarnog prikaza dostupnosti ove teme na globalnoj elektronskoj mreži u proteklih pet godina, povlači paralelu sa sličnim situacijama koje su po pitanju zastupljenosti pojedinih tema u naučnoj i stručnoj literaturi, postojale pre i posle velikih istorijskih događaja (primer Prvog svetskog rata /str. 14/). Takođe, skreće pažnju na površnost i puku deskriptivnost pomenutih publikacija, obrazlažući je, kako činjenicom da se

radi o autorima koji fenomen terorizma proučavaju kratko, tako i nastojanjem ovih autora da se dodvore aktuelnoj političkoj eliti i da istovremeno izbegnu pretnje ili čak napade pripadnika terorističkih organizacija.

Prof. Simeunović, nakon konstatacije da je veoma teško dati jedinstvenu definiciju terorizma, kao ključne razloge tog problema, izdvaja činjenicu da se radi o razvojnoj pojavi koja ima mnoštvo pojava oblika, potom, brojnost već uvreženih a još uvek nejasnih predstava o pojmu terorizma, ali i brojne druge faktore, poput toga da je terorizam pretežno tajna aktivnost, da se pod ovaj pojam podvode raznovrsni oblici nasilja, subjektivnost u određenju pojma, ideološki razlozi, različiti naučni pristupi.

Nastojeći da pronađe efikasno rešenje za prevazilaženje prepreka u definisanju pojma terorizma, autor kao polaznu tačku uzima njegovo razgraničenje od drugih, pojavno srodnih oblika političkog nasilja – terorisanja, terora i gerile. Pre nego i sam definiše pojam terorizma, pravi jedinstven statistički koncipiran pregled definicija koje egzistiraju u svetskoj nauci (akademske definicije) i onih koje su nastale u okviru različitih institucija – za njihove potrebe (administrativne definicije), prateći zastupljenost ključnih elemenata koji se u njima najčešće javljaju.

U drugom poglavlju, prof. Simeunović naglašava značaj definisanja terorizma kao jedinstvene, društvene i političke pojave, ističući značaj korišćenja pojmova koji su prethodno i sami precizno definisani. S obzirom da se radi o višedimenzionalnoj pojavi, autor se opredelio za širu i sveobuhvatnu definiciju koju daje u trećem poglavlju:

„Kao višedimenzionalni politički fenomen savremeni terorizam se može

teorijski najopštije odrediti kao složeni oblik organizovanja grupnog, i ređe individualnog ili institucionalnog političkog nasilja obeležen ne samo zastrašujućim brahijalno fizičkim i psihološkim, već i sofisticirano-tehnološkim metodama političke borbe kojima se obično u vreme političkih i ekonomskih kriza, a retko i u uslovima ostvarene ekonomske i političke stabilnosti jednog društva, sistematski pokušavaju ostvariti ‘veliki ciljevi’ na morbidno spektakularan način, a neprimereno datim uslovima, pre svega društvenoj situaciji i istorijskim mogućnostima onih koji ga kao političku strategiju upražnjavaju. Društvenogrožavajući opus terorizma obuhvata pretnju silom u okviru intenzivne psihološko-propagandne delatnosti, zloupotrebu interneta u terorističke svrhe, otmice, ucene, psihofizičko zlostavljanje, atentate, sabotaze, diverzije, samoubilačke napade, pojedinačna i masovna politička ubistva, i intenciju ispoljavanja ređe nad stvarnim i potencijalnim političkim protivnicima, a češće nad predstavnicima sistema i nevinim žrtvama. Kao vid individualnog, nelegitimnog, nelegalnog i neinstitucionalnog nasilja terorizam je uvek okrenut protiv određenih institucija nekog društva, odnosno *in concretum* protiv neke države.“ / str. 80/

Četvrto poglavlje je posvećeno klasifikaciji terorizma prema tri različita kriterijuma: 1. prema programsko-ciljnoj orijentaciji, 2. prema sredstvima i metodima i 3. prema tipu aktera – subjekata terorizma.

Peto, poslednje poglavlje u prvom delu monografije, govori o istorijatu terorizma, sagledavajući, kako nastanak termina terora, teroriste i terorizma i njihovo značenje u različitim vremenima

ma, tako i evoluciju terorizma kao pojave. Analizirajući značaj koji su u ovom smislu imali Ziloti, Tagi i Asasini, autor zaključuje da se ni jedna od ovih grupacija ne bi mogla nazvati terorističkom u današnjem smislu te reči, ali ističe da se Asasini svakako mogu označiti „kao začetnici potpuno sistematski osmišljenog, oformljenog i indukovano sprovedenog samoubilačkog metoda političke borbe“ /str. 108/, te u njima vidi preteče današnjih terorista.

U analizi istorijskog razvoja terorizma, pokret levice nakon Francuske revolucije i ideje anarhizma, ključne su tačke koje prof. Simeunović izdvaja u procesu rađanja prvih terorističkih organizacija, vezujući taj trenutak za Rusiju s kraja devetnaestog veka i organizaciju pod imenom Narodna volja. On „lišava“ Karla Marksa, često pripisivane etikete „prvog teroriste“, ističući da se u njegovim delima pretežno insistira na preuzimanju vlasti mirnim putem, dok „idejnim ocem terorizma“ naziva anarhistu Mihaila Bakunjinu. /str. 110/ Prof. Simeunović ne propušta ni da naglasi da se Bakunjinovim idejama o nasilju kao osnovnom principu i jedinom sredstvu revolucije, na sastanku srpskih socijalista sa Bakunjinom u Cirihu 1869., suprotstavio jedino Svetozar Marković, svestan činjenice da je Srbija, u to vreme, još uvek bila zaostala sredina čija je teritorija delimično bila pod turskom kontrolom. /str. 114/

U drugom delu monografije, nazvanom *Savremeni terorizam*, autor prateći klasifikaciju terorizma napravljenu prema programsko-ciljnoj orijentaciji, daje pregled najznačajnijih terorističkih organizacija u svetu, pa je u skladu sa ovom podelom čitav drugi deo podeljen na tri poglavlja.

Prvo poglavlje, pod nazivom *Ideološki motivisan terorizam*, prati savremeni levičarski i desničarski terorizam, analizirajući njihove uzroke i osnove egzistiranja, svojstva, dejstva, aktere, ciljeve i efekte.

On uzroke levičarskog terorizma vidi u „apriornoj osudi i proceni nemogućnosti ostvarenja revolucije mirnim putem, kao putem postepenih legalnih promena u okvirima datog sistema usled ocene tih promena kao sporih i neefikasnih u odnosu na kvalitet rezultata koji im omogućuje nasilje“. /str. 125/ Prof. Simeunović smatra da ideološke korene levičarskog terorizma treba tražiti u borbi narodno-oslobodilačkih pokreta Kine, Kube, Vijetnama i Palestine i nekritičkom prihvatanju „teorije fokusa“ koju su razvili Ernesto Če Gevara i Režis Debre.

Korene desničarskog terorizma autor traži na tlu ekstremizma. „Kako svaki ekstremizam formalno ima odbrambeni stav, bilo osnovani bilo neosnovani, a brane se po pravilu najviše vrednosti i dobro pripadnika grupe u čije ime ekstremisti istupaju, u rasponu od duhovnih pa sve do golih života time se stiče pravo na beskompromisnost u borbi za te vrednosti, a ona se vrlo brzo i lako pretvara u pravo na netrpeljivost, odnosno netoleranciju.“ /str. 150/ Prof. Simeunović analizira i činjenicu da je više ekstremista među pripadnicima muškog pola, a uzroke ove pojave vidi kako u biološkom i tradicionalističkom nasleđu, tako i jače izraženom narcizmu kod muškaraca. /str. 151/

„Ekstremisti vide sebe kao spasitelje svojih širih društvenih grupa kojima, razume se, po definiciji moraju pripadati“ /*ibid.*/ Autor ističe da ekstremizam zahteva monolitni identitet, koji može

biti verski, rasni ili nacionalni, kao i da za ekstremiste nema kvalitetnog mešanog identiteta.

„Na planu ideologije desnica se povezuje sa konzervativizmom i nacionalističkom ideologijom, kao i sa visokim vrednovanjem tradicije i religije svoje sredine.“/str. 159/

U drugom poglavlju, prof. Simeunović se bavi objašnjenjem etno-separatističkog terorizma. Pa tako u ovom poglavlju čitalac može pronaći, sa nepogrešivom preciznošću koja odlikuje samo izuzetne poznavaoce pojedinih oblasti, odmerenu količinu podataka, koji se tiču kako opštih uzroka, tako i posebnih okolnosti koje rađaju ovu vrstu terorizma. Autor se ovde bavi pitanjem Severne Irske, Baskije, Korzike, Kosova i Metohije, Kurdistana, Čečenije, Šri Lanke i Crne Gore.

Poslednje poglavlje drugog dela monografije posvećeno je verski fundiranom terorizmu. Često je zanemarena činjenica da islam nije jedina religija koja se može vezati za nasilno ostvarenje verski modeliranih ciljeva. Autor objašnjava ovu zabludu činjenicom da je islam „jedina „velika“ religija koja je savremeno aktivna u podsticanju na nasilje, i u okviru toga na terorizam“ /str. 196/. On daje pregled najznačajnijih islamskih terorističkih organizacija, počev od Muslimanske braće, organizacije osnovane 1928. godine u Egiptu, koju naziva „terorističkom pramajkom“ /str. 197/. Takođe, demistifikuje i širokoeksploatisani i najčešće pogrešno upotrebljavani pojam džihada.

Kao jedine dve arapske respektabilne terorističke organizacije danas, izdvaja Hamas i Hezbolah.

Autor nije propustio ni da se pozabavi pitanjem sponzorstva terorističkih

organizacija, posebno finansijskom i drugim oblicima podrške koju već decenijama, najvećim terorističkim organizacijama pruža Iran.

Posebnu pažnju, prof. Simeunović posvetio je izlaganju o Al-Kaidi i njenom delovanju kao vidu ekstremnog džihadizma. Jednostavnim i jedinstvenim stilom izlaganja, uspeva da ono što, s razlogom naziva „baukom koji kruži svetom“ /str. 208/, približi svakom čitaocu.

Sledeća tema kojom se autor bavi u okviru monografije je ono što on naziva „Samonikli islamistički terorizam na tlu Evrope i SAD“. Uzroke ovog „samoniklog terorizma“ vidi u sve više gradova u kojima dolazi do koncentracije islamskog stanovništva, izdvajajući primere Londona, Pariza i Madrida /str. 219/, čime se znatno povećava opasnost od terorističkih napada. Istu opasnost predstavljaju i manji gradovi nad kojima ekstremisti mogu u potpunosti preuzeti kontrolu, jer im manji broj stanovnika dozvoljava da brzo postanu većina.

Pred kraj izlaganja, prof. Simeunović se osvrnuo i na islamistički terorizam na prostoru bivše Jugoslavije, posebno na prostoru Bosne i Hercegovine i Kosova, počev od 1939. godine i organizacije Mladi muslimani, pa sve do događaja koji su obeležili prethodne dve decenije.

Završno izlaganje je posvećeno terorizmu verskih sekti. Autor ističe da veoma mali broj verskih sekti uopšte koristi nasilje a da je jedina u tom smislu aktivna sekta Vrhovna istina (Aum Shinrikyo) /str. 235/.

Objektivnost zahteva da na kraju pomenemo i jedan od najvećih kvaliteta ove publikacije. Naime, iako bi bilo za očekivati da je knjiga čiji je autor re-

dovni profesor Fakulteta političkih nauka i Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu namenjena samo, kako se to obično kaže, stručnoj i naučnoj javnosti, ovde je situacija nešto drugačija. Zahvaljujući vešto odmerenom stilu i jeziku, prof. Simeunović je pronašao idealnu formu, podjednako pristupačnu i razumljivu, kako maločas pomenutoj grupaciji, tako i široj čitalačkoj publici.

Nekoliko meseci nakon objavljivanja, popunivši prazninu koja je pre njenog pojavljivanja postojala u ovoj oblasti, monografija „Terorizam“ je postala nezamenljivo štivo studenata pravnih i političkih nauka, kako na osnovnim, tako i na poslediplomskim studijama.

Milica Kolaković